

„Zkoumání znamení doby“ byl název tří přednášek o programovém dokumentu papeže Františka Evangelii gaudium, pronesených na Biskupském gymnáziu ve Žďáře nad Sázavou v listopadu 2019. Předložený text byl přípravou na přednášky. Jiří Šenkýř

- 1/ Kdo je Bergoglio?
- 2/ Volba papeže
- 3/ Sv. František z Assisi
- 4/ Společné prohlášení z Abú – Dhábí
- 5/ Kontext Františkova pontifikátu
- 6/ Evangelii gaudium

1/ Kdo je Jorge Mario Bergoglio, současný papež František?

Je potomkem italského emigranta, kteří přišel do Buenos Aires v roce 1928. Jorge je ročník 1936. Vystudoval potravinářskou průmyslovku, krátce pracoval v laboratořích. Vstoupil do jezuitského řádu a stal se knězem, zastával různé pozice v řádu, až se stal argentinským provinciálem jezuitů (1973 - 1979). Bylo to v tvrdých dobách pravicové diktatury. My jsme zažili levicovou diktaturu. Ta odmítla Boha, vytvořila si něco jako vlastní náboženství a aby si udržela moc, tak své odpůrce likvidovala (u nás nejprve fyzicky, postupně vězením a zastrahováním). Pravicová diktatura jihoamerického typu také si udržovala moc likvidací svých odpůrců (často je házela z vrtulníků svázané do moře), ale zneužívala katolickou církev ke svým účelům. Tak např. Bergoglio sloužil mše za přítomnosti důstojníků; snažil se aspoň využít situace a vyžádal si svobodu pro některého vězně. V každé diktatuře to církev má těžké. V té době se Bergoglio ještě dostal do sporů se svými spolubratry a ti ho pomluvili u vedení v Římě. Bergoglio byl odstaven, poslán do vnitřního vyhnanství – do řádového domu v horách, kde se dva roky, jak sám píše, díval z okna. Pak se stal biskupem (1992) a následně arcibiskupem (1998) v Buenos Aires. Jako arcibiskup byl znám tím, že často navštěvoval chudé rodiny a jezdil veřejnou dopravou. Byl účastníkem a předsedou redakční komise zasedání jihoamerických biskupů (22 biskupských konferencí sdružených v CELAM), které přijalo tzv. Dokument z Aparecidy (2007). Od roku 2001 je kardinálem.

2/ Volba papeže

Když odstoupil Benedikt XVI, konkláve zvolilo dne 13. 3. 2013 kardinála Bergogliu papežem. Když při počítání hlasů počet překročil potřebné kvorum a kardinálové začali tleskat, sousední kardinál se k Bergoliovovi naklonil a řekl: „Nezapomínej na chudé“. V té chvíli mělo Bergoliovovi napadnout jméno sv. František z Assisi, které nakonec přijal.

3/ Sv. František z Assisi (1182 – 1226)

Svatý František z Assisi se narodil 70 let před založením žďárského kláštera. Všeobecně se o něm ví, že vedl chudičský život, věnoval se vyloučeným lidem, jako byli malomocní, a jeho bratrství zahrnovalo i celou přírodu. Je zakladatelem františkánských řádů. Řeknu ale pár slov o křižáckých výpravách, které měly na život sv. Františka vliv. Křižácké výpravy vycházely z idee poutě do Svaté země, na posvátná místa křesťanství. Jak už to tak někdy bývá, z ušlechtilé myšlenky se stalo něco ohavného. Možná proto, že šlo o místa a ne o Krista. Jde-li na pouť vojsko a chystá se bojovat, bývá živeno nenávisť (aby bojovali) a chamtivostí (aby vojáci z války donesli kořist). Důkazem je vyplenění křesťanského Konstantinopole jedním křižáckým vojskem, které směřovalo do Svaté země. Svátý František byl plný Krista, bral evangelium doslova: měl-li milovat všechny bližní, vztáhl to i na Saracény (Peršany) a toužil jim zvěstovat Krista i za cenu mučednictví. Vydal se za křižáky u Damiety (přístav v ústí Nilu v Egyptě). Křižácký tábor byl popřením všeho křesťanského. Lidé, kteří nesli znamení Boha pokoje a lásky, žili násilnickým a neřestným životem. Chtěl kázat proti jejich neřestnému chování a také zabránit bitvě se Saracény, ke které se schylovalo. Pochopitelně u velení křižáků neuspěl a křižáci podle Františkovy předpovědi bitvu prohráli. Psal se rok 1219. Sv. František i přes zdráhání papežského legáta se vydal do ležení Saracénů k jejich vůdci sultánovi Al-Kamilovi. Saraceni jej zajali, namlátili mu, ale nezabili, i když za hlavu křesťana se vyplácela odměna. Přes to všechno se František nakonec dostal k sultánovi. Někteří se domnívají, že jej vojáci podle vyhublosti a vzezření považovali za blázna a islám i tradiční křesťanství sdílí určitou úctu k bláznům. Svou roli mohla sehrát i Františkova kapuce, protože ta je znakem islámského mudrce zvaného „sufi“, přičemž „suf“ je kapuce. Když sultán Františka přijal ve svém stanu, stal se František jeho hostem a sultán se k němu choval jako k hostu, jak předpisuje islám. U sultána se zřejmě vedly teologické debaty, kterých se zúčastnil sultánův duchovní vůdce (jeho náhrobní kámen je dodnes v Káhiře s nápisem, že tento mudrc se setkal se „slavným mnichem“). František svědčil o Kristu a z druhé strany se mohl dozvědět něco o islámu. Třeba to, že islám nazývá Ježíše „Mesiáš“ a Marii, jeho matku, muslimové vroucně uctívají. František se poté vrátil do tábora křižáků (nikde se nepíše, jak jej přijali) a odcestoval zpět do Itálie. Někteří se domnívají, že navštívil Jeruzalém. Tehdejší papež křesťanům cesty do Jeruzaléma zakázal, protože muslimové vybírali velké poplatky. Uvažuje se o možnosti, že František dostal od sultána list, který mu zaručil bezplatnou cestu. Ale důkazy pro to nejsou. Za ozvěnu cesty k muslimům lze považovat františkány zavedené zvonění na Anděl Páně z křesťanských kostelů, které je podobné svolávání muezzinů k modlitbě z minaretů. Důkazem úspěšnosti Františkovy mise k sultánovi je 800leté působení františkánů na Blízkém Východě, kteří jsou dodnes ze strany vyznavačů islámu respektováni.

4/ Společné prohlášení z Abú – Dhábí

Za 800 let po cestě sv. Františka a jeho setkání se sultánem Al- Kamilem, začátkem roku 2019 vykonal papež František cestu do Spojených arabských emirátů, kde se zástupci různých náboženských komunit, zejména vrchním imámem z Al-Azhar podepsal Deklaraci o lidském bratrství s podtitulem: Za světový mír a společné soužití. V době, kdy někteří vidí v různosti náboženství příčinu válek a nenávisti, tato Deklarace staví na bratrství dvou velkých světových náboženství, islámu a křesťanství. I když tato cesta bude dlouhá, je to dobrý začátek. Od sv. Františka po papeže Františka uběhlo 800 let. Od II. vatikánského koncilu, který vyzval všechny, aby „se snažili o vzájemné porozumění (mezi křesťany a muslimy) a aby společně chránili a podporovali sociální spravedlnost, mravní hodnoty, mír a svobodu pro všechny lidi“, uplynulo 50 let.

5/ Kontext Františkova pontifikátu

Jaký je dnešní svět a jaká je katolická církev? Do jaké situace vstoupil současný papež? Církev se za staletí dobře inkulturovala do agrární společnosti. Církevní rok doprovázel život na vesnici. Poutě na posvátná místa byly posilou srdce člověka. Kostelní písně byly učebnicí teologie a povznášely ducha. Nástup průmyslové společnosti církev nezachytila. Rerum novarum, první sociální encyklika, přišla až v roce 1891, tedy skoro se stoletým zpožděním a stejně nebyla dlouho přijata. Ve 20. století se technický a ekonomický vývoj urychlil, přišly hrozné války a totality. Koncil začal v roce 1962. Dodnes nejsou mezi věřícími jeho závěry dostatečně známé. A svět stojí před nástupem digitalizace, robotizace, klimatickými změnami a probíhá rozkouskovaná třetí světová válka. Náboženská setrvačnost v myšlení lidí je staletá. Farář je stále spojen s farou, zvony a kadidlem. Ve své době vstoupil Ježíš do židovské společnosti, která se v mnohém podobala té naší, a to svou bezradností z nových věcí pro židy (helenizace, římská okupace,...). Ježíš se postavil proti tehdejšímu kulturnímu uspořádání, když přiznává lidskou důstojnost ženám, dětem, nemocným, vyloučeným. Od koncilu se papežové velmi snaží vnést Krista do dnešní doby tím, že aktuálně rozvíjejí sociální nauku církve. Je to cesta zpřítomnění či vnesení křesťanství do současné společnosti, která už zdaleka není zemědělská. „Průmyslová společnost pomohla rozmnožit příležitosti různých zábav a potěšení, ale velmi nesnadno dokáže opatřit radost“ (čl. 7). Rychlost změn ve společnosti je tak překotná, že biskupové, kněží a věřící křesťané sociální nauku nestačí vstřebávat do svého způsobu života; mnoho věřících lidí o sociální nauce ani nic neví, ohlíží se zpět a bojí se podívat na to, co přichází. Přitom každý pokřtěný je určen k nesení Kristova Ducha do přicházející společnosti. (Papež vyhlásil říjen 2019 za misijní měsíc s výzvou „Pokřtění a poslání“.) A jak to máme dělat, o tom je Evangelii gaudium.

6/ Evangelii gaudium - úvod

V listopadu 2013 (půl roku po svém zvolení) vydal papež František apoštolskou exhortaci *Evangelii gaudium*, česky *Radost evangelia* s podtitulem *O hlásání evangelia v současném světě*. Adresoval ji biskupům, kněžím, jáhnům, zasvěceným osobám a věřícím laikům. (Encykliku *Laudato si* adresoval papež všem lidem na Zemi.) Touto exhortací (česky povzbuzením) se papež obrací k věřícím křesťanům a zve nás „k nové etapě evangelizace, která bude poznamenána radostí, a chce naznačit cesty, jimiž se má církev v nejbližších letech ubírat“. Jde tedy o programový dokument papeže s důrazem na „novou etapu evangelizace“ s klíčovými slovy „radost“ a „cesta“. Když dokument vyšel, málokdo si dokázal představit, co některé papežovy představy budou znamenat. Dnes už církev ušla po této cestě šest roků a mnohé věci dostaly svoji konkrétní podobu. Papež vydal *Laudato si* (2015), což je encyklika O péči o společný domov, v roce 2016 exhortaci *Amoris laetitia* (*Radost z lásky*) s podtitulem *O lásce v rodině*, v roce 2018 *Gaudete et exsultate* (*Radujte se a jásejte*) O povolání ke svatosti v současném světě a letos *Christus vivit* (*Kristus žije*), což je exhortace mladým lidem i celému božímu lidu. Všimněte si, jak často se v názvech opakuje slovo radost. Vedle toho papež vykonal desítky zahraničních cest, každá s bohatou naukou a povzbuzením, pronesl nepočítaně promluv a hlavně vykonal řadu skutků milosrdenství, jako jsou návštěvy věznic, nemocnic, setkání s migranty; začal reformovat římskou kurii, která je velmi složitý aparát řízení církve, který mnohdy chodí svými vlastními cestami, ostatně podobně jako každý úřad...

Hned v druhém článku papež upozorňuje na „velké nebezpečí, které hrozí současnému světu ... je individualistický smutek“. Mohli bychom také říci „samotářský smutek“, protože člověk, který je sám, obklopen jen věcmi (i když drahými a složitými), neprožívá pravou radost. Člověk je stvořen ke společenství s ostatními, byl stvořen k obrazu božské Trojice, která je „úžasné společenství nekonečné lásky“ (*Laudato si*, str. 155). Člověk, který je sám, mívá strach. Dříve žil v komunitě, třeba na vesnici, kde se všichni znali a nějak se vzájemně chránili. Člověk někam patřil. Nyní je sám i na té vesnici. Sedí u počítače a surfuje po webech, které mu našeptávají, kde jsou jeho nepřátelé. Člověk, který se bojí, dívá se po nepřátelích. Najednou zjišťuje, co je všude nepřítel (není důležité, že jsou často jen virtuální) a strach roste. Někdy je strach tak silný, že musí k psychiatrovi pro prášky. Kdo je pokřtěn, je životně v jiné situaci. Křesťan je křtem připojen k Boží Trojici, kde Otec všechno, co má dává Synovi, Syn všechno přijímá a odevzdává Otcí. Tento Dar, který v Božím řádu nemůže být věc, jako je tomu u lidí, ale Osoba, Duch svatý. Život Boží Trojice je tajemství. Ježíš nám dal nahlédnout do tohoto tajemství svými výroky „Já a Otec jedno jsme“ nebo „Kdo viděl mne, viděl Otce“. Klíčem k přijetí tajemství je manželství jako obraz Boží. Skrze ně můžeme vstoupit do Božího tajemství. Každý pokřtěný se stává darem. Máme volbu – buď být sám pro sebe, nebo být darem. To je naše základní životní a každodenní rozhodování. Být sám pro sebe vede k samotářskému smutku; být

darem vede k radosti. Bud' žijeme ve strachu, že nám někdo všechno vezme nebo jsme darem a tak nám nikdo nic vzít nemůže, ale naopak my můžeme někomu udělat radost, protože jej obdarujeme. Bud' můžeme prožívat skutečnost, že nám smrt všechno vezme nebo se radovat z toho, že nic z toho co jsme prožili, nám nikdo nevezme. Ježíš žil v době, kdy náboženství židů rozkládal helenistický vliv, který přicházel jako nová, cizí kultura a římský stát jim vzal suverenitu, když jej 40 let před Kristem okupoval. Židé měli strach a přemýšleli, co dělat – bud' se přizpůsobit, nebo bojovat. Ježíš jejich strach tlumil: učil lásce k nepřátelům a radil platit císaři daň. Bůh nemá nepřátele, má jen děti. Ani pokřtěný nepovažuje nikoho za nepřítele, i když ten druhý se tak chová. Oto Mádr říkal svým mučitelům v kriminále: mě nikdy nedonutíte, abych vás nenáviděl. Papež zve „každého křesťana, aby se hned dnes navrátil ke svému osobnímu setkání s Ježíšem Kristem“, protože z radosti, kterou Bůh dává, není nikdo vyloučen (čl. 3). Čl. 6 začíná větou, kterou papež často opakuje: „Někteří křesťané – jak se zdá – žijí ve stylu postní doby bez Velikonoc“. Ale dodává: „Chápu, že radost se neprožívá stejným způsobem ve všech životních etapách a za všech okolností, které jsou někdy tvrdé. ... Chápu lidi, kteří inklinují ke smutku kvůli vážným těžkostem, které je sužují, avšak postupně je třeba dovolit, aby se začala probouzet radost z víry jako tajemná, ale pevná důvěra i uprostřed těch nejhorších protivenství...“. Cestu z naší izolace, z naší samoty si ale nezajistíme sami. Máme „dovolit Bohu, aby nás vyváděl z nás samotných, abychom dospěli ke svému opravdovějšímu bytí“, říká papež v čl. 8, a pokračuje „zde je pramen evangelizačního působení. Vždyť přijal-li někdo tuto lásku, která ho obdarovává smyslem života, jak by mohl potlačit touhu sdělovat ji druhým?“ „Evangelizátor by se proto neměl tvářit jako na pohřbu“ (čl. 10) „Kéž by současný svět mohl slyšet radostnou zvěst, po níž ve své úzkosti i naději touží, nikoliv od hlasatelů smutných, malomyslných, netrpělivých a úzkostlivých, ale od hlasatelů evangelia, jejichž život kypí horlivostí. Od těch, kteří jako první zakusili Kristovu radost“. (Pavel VI: Evangelii nuntiandi) Křesťané mají povinnost hlásat Krista, aniž by někoho vylučovali – nikoliv jako někdo, kdo ukládá nový závazek, nýbrž jako někdo, kdo sdílí radost, ukazuje krásné obzory a nabízí lákavou hostinu. Církev neroste proselytismem, nýbrž přitažlivostí. (čl. 14) Závěrem úvodních článků exhortace papež píše velmi podstatný záměr svého pontifikátu: „Nemyslím si ani, že je zapotřebí očekávat od papežského magisteria konečné nebo kompletní slovo ke všem otázkám, které se týkají církve a světa. Není vhodné, aby papež nahrazoval místní episkopáty v rozlišování všech těch otázek, které se vyskytují na jejich územích. V tomto smyslu vnímám potřebu pokračovat v blahodárné „decentralizaci“. (čl. 16)

Kapitola první – Misijní proměna církve

Tato kapitola začíná citátem z Mt. 28: „Jděte tedy, získávejte za učedníky všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal“. Papež k tomu říká: „Každý křesťan a každé společenství budou rozlišovat, jakou cestu od nich Pán žádá, nicméně všichni jsme pozváni přijmout toto povolání – vykročit z vlastního pohodlí a mít odvalu vydat se do všech periferií, které potřebují světlo evangelia“ (čl. 20) Ti, kdo poslechnou, zažijí radost podobně jako když se 72 učedníků, které Ježíš poslal do okolí, nebo když Ježíš zajásal v Duchu svatém a velebí Otce za to, že mu rozumí chudí a prostí lidé. Má-li být církev věrná Ježíšovi, musí hlásat radostnou zvěst „všem, na všech místech, při každé příležitost, neprodleně, bez zdráhání a beze strachu“ (čl. 23). Naším problémem je, že slovům jako „misie“, „hlásání evangelia“, „získávat za učedníky“ vůbec nerozumíme nebo rozumíme špatně. Minulost na tato slova navrstvila tolik nekřesťanského, že se trpělivě musíme naučit těmto slovům rozumět. (Pověstné je špatné pochopení jediného slova v podobenství o králi, který pozval hosty na svatbu, a oni nechtěli přijít. Nakonec král říká: přinut' ještě další, aby přišli. Správně má být „přesvědč, ukecej“. Církevní učitelé tak, možná nechtěně, přivedli řadu lidí na hranici, protože je chtěli přinutit a oni odmítli.) Papež jde v dalších odstavcích ke kořenům a trpělivě vysvětluje, co tato slova znamenají. Papež se dívá, jak to dělal Ježíš: vyhledával vzdálené, vycházel na křižovatky cest, zval vyloučené. Ježíš „prožívá neuhasitelnou touhu nabízet milosrdenství, které je plodem vlastní zkušenosti nekonečného Otcova milosrdenství a jeho moci“. „Ježíš umyl nohy svým učedníkům“ (čl. 24). Proto „evangelizující společenství vstupuje svými skutky a projevy do každodenního života druhých. Z evangelizátorů je cítit „pach ovcí“ a ony naslouchají jejich hlasu. Doprovází lidstvo na všech jeho cestách, jakkoli jsou obtížné a zdlouhavé. František cituje Pavla VI., který píše: „Církev musí prohloubit vědomí o sobě samé...“. Zkusme se sami nad sebou krátce zamyslet. Křtem jsem se stal součástí církve. Jsem zapsán v matrice farního úřadu, ale hlavně jsem částí Kristova těla. A každá živá buňka v těle i každý orgán musí neustále komunikovat s ostatními částmi. Část, která přestane komunikovat, odumírá, až zemře. Jsem si vědom důsledku svého křtu? Kristus nás neustále povolává k životu ve svém těle, k neustálé aktivitě. Jako Ježíš ve své době učil o Bohu, milosrdném Otci, léčil, zachraňoval a povzbuzoval, tak církev, Kristovo tělo má jít ke všem národům, zjišťuje problémy lidí a snaží se jim pomoci. Ježíš ve své době řešil římskou okupaci, přemíru přežitých náboženských předpisů, bezprávné ženy a děti, vykořisťované chudé, mnoho hladových a vedle nich pyšné a bohaté... Dnešní analýzu světa v globálním rozměru předkládá papež ve svých dokumentech, svolává synody, má rozsáhlé odborné zázemí. Podobně by měla jednat i místní církve. U nás byl pokusem Plenární sněm neslavně skončený 2007. Dnes v Německu začal podobný sněm, který chce řešit palčivé německé problémy. Protože žijeme ve Žďáru n. S., měli bychom mít analýzu a řešení pro

naše farnosti, podívat se, zda u nás nežijí lidé smutní, opuštění, ohrožení, staří, nemocní a přemýšlet, jak jim pomoci. II. vatikánský koncil učí, že církve se musí stále reformovat a že tato reforma, obnova „spočívá podstatně v růstu věrnosti jejímu vlastnímu povolání“. Papež říká: „Sním o misijním rozhodnutí, které bude schopné všechno proměnit, aby se zvyklosti, styly, harmonogramy, slovník i všechny církevní struktury staly přiměřenou cestou k evangelizaci současného světa spíše než k sebeprezentaci“. (čl. 27) V čl. 28 mluví o reformě farností. Věřící, že „farnost není zastaralá struktura“, ale vyžaduje, „aby byla skutečně v kontaktu s rodinami a životem lidu a nestala se těžkopádnou strukturou oddělenou od lidí, nebo skupinou vyvolených, kteří se starají sami o sebe“. Když se nyní podíváme do současnosti, tak koncem října 2019 skončila synoda o Amazonii a ta požaduje prosazování integrální ekologie na farní úrovni. Integrální ekologií se rozumí péče o společný domov, tedy ekologii v širším slova smyslu, tu, která zahrnuje přírodu, společnost a zejména vyřazené a opuštěné lidi, ekologii, která myslí na budoucí generace. Ve farnosti sv. Prokopa jsme měli zajímavý symbol na kazatelně: Kristus držící modrou zeměkouli. V době, kdy lidé neměli tušení, že Země je modrá planeta, umělec ji dal právě tuto barvu. Možná to byla první ekologická výzva a všiml si toho už žďárský farář dr. Učeň. Nyní, po restaurování kazatelny je planeta bílá, a tak je na nás, farnících, abychom symbol nahradili ekologickými skutky. Ale vraťme se k Evangelii gaudium. Po biskupech vyžaduje, aby „měli touhu naslouchat všem, a ne pouze některým, kteří jsou vždy připraveni mu lichotit“. Velmi silný je čl. 33, který uvedu celý: *Misijně pojatá pastorace vyžaduje, abychom opustili pohodlné pastorační kritérium „vždycky to tak bylo“. Vybízím všechny, aby při tomto úkolu odvážně a tvořivě promýšleli cíle, struktury, styl i evangelizační metody svých společenství. Vytyčování cílů bez odpovídajícího společného hledání prostředků k jejich dosažení je odsouzeno k tomu, že se stane pouhým fantazírováním. Vybízím všechny, aby velkoryse a odvážně aplikovali podněty tohoto dokumentu bez zákazů a obav. Důležité je nekráčet osamoceně, vždycky počítat se svými bratry a zvláště s vedením biskupů ve zdravém a realistickém pastoračním rozlišování*. Neustále se musíme vracet k tomu, zda správně chápeme slovo evangelium, evangelizace, pastorace, abychom neupadli do ideologie a neprováděli agitaci. Papež k tomu píše: „*Evangelium nás především zve k tomu, abychom Bohu, který nás miluje a zachraňuje, odpověděli tím, že ho rozpoznáme v druhých, vyjdeme ze sebe a budeme usilovat o dobro všech. Toto pozvání nemá být za žádných okolností zatemňováno! ... Pokud tato výzva nezáří silně a přitažlivě, hrozí morální budově církve to nejhorší nebezpečí, že se stane domečkem z karet. Potom totiž tím, co se zvěstuje, nebude evangelium, nýbrž pár věroučných či morálních důrazů, které vycházejí z konkrétních ideologických rozhodnutí. Poselství tak hrozí, že ztratí svou svěžest a už nebude mít „vůni evangelia“*“ (čl. 39) Článek 41 se věnuje otázce, jak vyjádřit pravdy víry současným jazykem. My sami nerozumíme tomu, co říkáme, natož když naši řeč zaslechne někdo, kdo je z mimo církevního prostředí. A papež říká, že „obnova vyjadřovacích forem je pro předávání neměnného významu evangelijního

významu evangelijního poselství nezbytná“. Uvedu příklad. V 25. kapitole Matoušova evangelia je seznam toho, podle čeho budeme na posledním soudu souzeni. „Měl jsem hlad, žízeň, byl jsem nahý, ve vězení, nemocný“ řekne Ježíš a rozhodne podle toho, zda jsme mu pomohli nebo nepomohli. Je tam ještě jedno kritérium, a sice v našich překladech „byl jsem na cestách“. Kdo je na cestě? Ten, kdo jede na pouť, na poznávací zájezd nebo služebně „na cest’ák“? Tak to běžně chápeme. Jenže v řeckém originále je slovo „xenós“, což je cizinec, migrant. Proto se strach z cizinců nazývá xenofobie. Ježíš Kristus nás bude soudit podle našeho vztahu k migrantům. A to může být pro nás vážný problém. V čl. 43 upozorňuje papež na „zvyklosti“, které nesouvisejí přímo s jádrem evangelia a které se hluboce zakořenily stejně jako církevní normy a předpisy a píše: „nemějme strach je revidovat“. To může být veliký úkol, protože jak uvádí Tomáš Akvinský, předpisů, které dal Kristus a apoštolové Božímu lidu, je velmi málo. V čl. 44 najdeme větu, kterou papež František hodně často používá, a sice že zpovědnice není mučírna, nýbrž místem Pánova milosrdenství. Vedle evangelijního ideálu stojí realita života, totiž že člověk roste den po dni. Cituje KKC 1735: „Přičitatelnost a odpovědnost za nějaké jednání může být snížena a dokonce potlačena neznalostí, roztržitostí, násilím, strachem, návyky, bezuzdnými vášněmi a jinými psychickými nebo sociálními činiteli“. Na to navazuje čl. 47, kde papež mluví o otevřených dveřích církve. „*Všichni se mohou určitým způsobem účastnit církevního života, všichni mohou být součástí společenství a ani dveře svátostí by neměly být zavírány z ledajakého důvodu. Platí to zejména o svátosti, která je „branou“ - o křtu. Eucharistie, byť představuje plnost svátostného života, není odměnou pro dokonalé, nýbrž velkorysým lékem a pokrmem slabých*“. Pokračuje tvrdými slovy: „*Častokrát se chováme jako kontroloři milosti, a nikoli jako její nástroje. Církev není celnice, je otcovským domovem, kde je místo pro každého i s jeho úporným životem*“. V čl. 48 mluví papež o směrnicích, kterou nelze nijak obejít: „*Když čteme evangelium, nalezneme jednu velmi jasnou směrnicí: pozvi nikoli přátele a bohaté sousedy, nýbrž zejména chudé a nemocné, ty, kdo jsou často podceňováni a zapomenuti, „ti, kdo nemají čím odplatit“ (srov. Lk 14,14)*“. „*Dnes i vždycky „jsou chudí přednostními adresáty evangelia*““. První kapitola Evangelii gaudium končí slovy, která papež často opakuje: *Je mi milejší církev otlučená, zraněná a špinavá proto, že vyšla do ulic, než církev, která je nemocná svojí uzavřeností a pohodlností, s níž lne ke svým jistotám. Nechci církev, která dbá o to, aby byla středem, a která se nakonec uzavírá do spleti obsesí a procedur. Pokud v nás má něco vzbuzovat svatý neklid a burcovat naše svědomí, pak je to starost, že mnoho našich bratří žije bez síly, světla a útěchy plynoucí z přátelství s Ježíšem Kristem, bez společenství víry, která je přijímá, bez horizontů smyslu a života*“.

Kapitola druhá: V krizi společenské angažovanosti

V této kapitole nabízí papež pohled na naši společnost. Není to pohled sociologický, ale pohled „vycházející spíše z evangelního rozlišování“ (čl. 50). V čl. 51 je věta, která se stala motem našich setkání. Papež vybízí „všechna společenství, aby si uchovávala stále bdělou schopnost zkoumat znamení doby. Jde o závažnou zodpovědnost, jelikož některé aktuální skutečnosti mohou odstartovat – pokud nebudou správně řešeny – procesy dehumanizace, které je těžké vracet zpět“. Musíme se naučit popsat, co je dobré a co je od zlého ducha. A hlavně zvolit to dobré a odmítnout zlé. Toto rozlišování je obtížné, musíme se ho naučit za pomoci Ducha svatého, protože je nezbytné pro náš život. Jaké jsou pozitivní stránky našeho současného života? Jistě je to zdravotnictví, možnosti vzdělávání, nekonečné možnosti komunikace. Přidejme potraviny, které nám u nás nechybí, důstojné bydlení, pracovní příležitosti. Doprava, sociální zabezpečení, voda v každé domácnosti. A můžeme pokračovat. Proč tedy tak mnoho lidí je nespokojeno? Papež vyjmenovává: „srdcí mnoha lidí se zmocňuje strach a zoufalství, vyhasíná radost ze života, roste nedostatek úcty, narůstá násilí, prohlubuje se nerovnost“. Co můžeme přidat? Je to nenávist, kterou vyvolává strach. Bojíme se, že nám naše výdobytky někdo vezme a zruční manipulátoři nám ukáží, kdo nám chce tyto výdobytky vzít. Zároveň tito manipulátoři zdůrazňují, že oni nás ochrání. Stačí je volit... Papež se zamýšlí nad ekonomikou, která je rozhodující silou světové společnosti. Když kapitalismus začínal, sv. František to zažil v osobě svého otce, který neskutečně zbohatl na dovozu látek z Francie. Najednou se z nešlechtice stal člověk bohatší než mnozí šlechtici. A peníze se staly hlavním hybatelem společnosti. Sv. František na to reagoval zřeknutím se vlastního otce a volbou chudoby. Ukázal svým příkladem, jak je důležité, aby na prvním místě stál Bůh a bližní a všechno ostatní je až na dalším místě. Nicméně peněžní hospodářství se vyvíjelo dál a nyní po 800 letech máme to, co nazýváme tržním hospodářstvím, kapitalismem. V globalizované společnosti se ukazuje, že peníze vládnu světu a člověk a Bůh jsou až někde vzadu. Důsledkem je rozdělená společnost: na ty, co mají majetky a na ty, co nemají (nebo si myslí, že mají málo) a nůžky se stále víc a víc rozvírají. Papež se ptá: není možná jiná ekonomika, která by byla pro člověka příznivější? Která by nevyklučovala určité lidi i celé národy? Nešel by uskutečnit takový hospodářský řád, který by sloužil člověku? Dnes je to tak, že rozhoduje kapitál. Půjde tam, kde nejvíc vydělá. Půjde tam, kde je levná pracovní síla, nízké daně, vysoké státní podpory, nízká úroveň ochrany přírody. Kapitál nepůjde tam, kde je potřeba pomoci lidem a přírodě, protože to zpravidla nevynáší. Rozhoduje kapitál, za kterým stojí anonymní subjekty. Některé věty papeže Františka: Tak jako přikázání „nezabiješ“ klade jasnou mez, aby se zachovala hodnota lidského života, v současnosti musíme říci „ne“ ekonomice vylučování a sociální nerovnosti“. „Dnes je všechno vydáno napospas konkurenci a zákonu silnějšího“. K tomu poznámka. Lidé si všimli, jaká je konkurence v přírodě, jak lev žere

gazelu a proto z něj udělali krále zvířat. Jen si moc málo všimli, jak všechno v přírodě je závislé na fungování ekosystémů. Když nebudou půdní organismy, nebude tráva, když nebude tráva, nebude gazela, když nebudou gazely, nebudou lvi. Trump vypověděl klimatickou dohodu z Paříže, aby zachránil americké peníze. Jenže když nebude příznivé klima, nebudou Američané, a když nebudou Američané, nebudou ani peníze. Dne 5 listopadu 2019 jedenáct tisíc akademiků celého světa vydalo prohlášení ke klimatické změně, kde píší: „Klimatická krize je tady, prohlubuje se mnohem rychleji, než většina odborníků očekávala. Je vážnější, než jsme předpokládali, a ohrožuje přírodní ekosystémy a osud lidstva. ... Klimatická krize je úzce spojená se stoupajícím požíváním výhod životního stylu spojené s ekonomickým dodatkem“. (Trochu mi to připomíná vysvětlování meteorologů, proč nepředpověděli povodně 1997 na Moravě. Říkali, že nevěřili výpočtům, které se jim zdály přehnané, a oni nechtěli lidi strašit...) Dále papež (podle čl. 55): Zapomínáme, že u původu finanční krize je hluboká antropologická krize. Popření prvenství lidské bytosti! Stvořili jsme nové modly, zlaté tele, které dostalo novou a nelítostnou podobu v kultu peněz a v diktátu ekonomie, bez tváře a bez opravdového lidského zaměření. Jenže: jak změnit něco, co se vyvíjelo 800 let (i za přispění křesťanských učenců) a co vyhovuje všem bohatým, kteří navíc mají ve světě rozhodující moc? Papež to nevzdává, i když mu nadávají do komunistů. K tomu krátké vysvětlení: Když papež řekne, že je třeba bohatství rozdělit více rovnoměrně, má na mysli potřeby lidí a jejich důstojnost. Když komunismus tvrdí, že je třeba vzít bohatým a dát chudým, slibuje zárné zítřky a ráj na zemi, slibuje, že člověk bude lepší, což je ideologie a lež. Člověk se tím nezmění, vnější svět jej nezmění k lepšímu. Nebo jsme se stali lepšími, když jsme si za posledních 30 let polepšili? Na jaro příštího roku pozval František mladé ekonomy a podnikatele z celého světa do Assisi, aby se zamysleli, jak by se dala ekonomie změnit ve prospěch všech lidí. Článek 58 popisuje tyto představy takto: „Reforma ekonomiky, která nepřehlíží etiku, vyžaduje ráznou změnu postoje politických představitelů, které vybízím k tomu, aby s rozhodností a prozíravě reagovali na tuto výzvu, aniž by samozřejmě přehlíželi specifické charakteristiky každé oblasti. Peníze mají sloužit, a nikoli vládnout! Papež má rád všechny, bohaté i chudé, ale má povinnost Kristovým jménem připomínat, že bohatí mají pomáhat chudým, respektovat je a podporovat. Vybízím vás k nezištné solidaritě a k tomu, aby se hospodářství a finančnictví navrátily k etice, která sleduje zájmy lidské bytosti“. Je ještě jeden nejen etický, ale i dost pragmatický důvod usilovat o zmenšení nerovnosti jak mezi národy, tak i jednotlivci. Je to i jeden z důvodů proč vznikla EÚ. Podle evropské historické zkušenosti vznikaly války mezi chudými a bohatými regiony. Zakladatelé Evropského společenství kladli důraz na zmenšení rozdílů. Proto byl vytvořen fond soudržnosti, který dává dotace chudým regionům, aby se povznesly. Bohaté Německo platí a chudé Česko bere. Papež píše (čl. 59): „Když společenství – místní, národní či světové – odsune jednu svoji část na periferii, neexistují žádné politické programy ani pořádkové složky či zpravodajské služby, které by mohly trvale zajistit klid“. Kapitál a ti,

kdo jím disponují, rovnost lidí nikdy nezajistí, protože oni využívají právě nerovnost. A když dojde k válečnému konfliktu, tak vydělají i na prodeji zbraní. Z čl. 60: „Současné ekonomické mechanismy prosazují stále stupňující se konzum, nicméně se ukazuje, že bezuzdný konzumismus spojený s nerovností dvojnásobně poškozují sociální struktury“. Když se podíváme do chudých zemí, tak na každé střeše je satelit a mnoho lidí má chytré mobily a internet. Ti lidé se dívají, např. prostřednictvím telenovel, jak se krásně žije v bohatých státech. To je tak deptá, že nakonec všechno prodají a vydají se tam. Ti šťastnější přijdou do bohatého světa, dostanou sociální dávky, ale zjistí, že v bohatém světě vládne obrovská osamocenenost a chybí vztahy mezi lidmi včetně rodin. Možná si uvědomují, že v chudé domovině to z tohoto ohledu bylo lepší. A tak vytvářejí ghetta, gangy, společenství stejně postižených. Pro křesťany je to výzva, citují papeže: „my křesťané trváme na uznávání druhého, hojení ran, budování mostů, navazování vztahů a vzájemné pomoci v „nesení břemen jeden druhého“ (srov. Gal 6,2). Ještě odbočka: nedávno jsem četl článek jedné akademičky (postoj.sk, 9. 11. 2019) s názvem: Epidemie smutku mladých lidí. Jako důvod uvádí: chceme nesprávné věci. A řešení navrhuje: „když chceme být spokojenější, zbavme se televize, sociálních sítí a časopisů, kde ukazují, že všichni mají lepší známky, zajímavější práci a větší domy“. Papež věří, že křesťanství ovlivnilo zvláště evropskou kulturu natolik, že i když věřících lidí ubývá, tak v základech společnosti křesťanství je a je tedy na co navazovat. Upozorňuje na slabosti těchto už slabě křesťanských kultur, jakými jsou diskriminace, závislosti, domácí násilí, pověry, domnělá soukromá zjevení, individualistické a sentimentální prožívání víry a také, že „v posledních desetiletí nastal u katolického lidu zlom v generačním předávání křesťanské víry“.

Několik článků věnuje papež problematice a výzvám života ve městě. Sám vyrostl v Buenos Aires, tedy ve velkoměstě a dobře zná způsob městského života. Tyto věci podrobněji rozvinul v *Laudato si*. Ocituji jednu myšlenku z *Evangelii gaudium*, čl. 75: „Domy a čtvrti se stavějí spíše za tím účelem, aby izolovaly a ochraňovaly, než aby spojovaly a integrovaly. Hlásání evangelia bude v těchto prostředích základem opětovné stabilizace důstojnosti lidského života, neboť Ježíš chce ve městech rozdávat život v hojnosti“ (srov. Jan 10, 10). Pro nás všechny, kteří sedáváme u internetu, má papež následující povzbuzení (čl. 87): „Dnes, kdy sítě a nástroje lidské komunikace dosáhly neslýchaného rozvoje, vnímáme výzvu k tomu, abychom objevili a vnímali „mystiku“ společného života, kdy se umíme smísit s ostatními, setkávat se s nimi, brát je do náruče, vzájemně se podpírat a být součástí toho poněkud chaotického davu, který se může proměnit na opravdovou zkušenost bratrství, na solidární karavanu, na svatou pouť. Takto se větší možnosti komunikace stanou většími možnostmi setkání a solidarity mezi všemi. Kéž bychom kráčeli touto cestou!“ Vedle této elektronické komunikace nesmíme zapomínat, že člověk má tělo, že nemůžeme chtít „pouze duchovního Krista, bez těla a bez kříže“, ale papež nás vybízí, abychom se „vystavovali setkání s tváří druhého a jeho fyzickou přítomností, která je pro nás výzvou,

abychom se setkávali s jeho bolestí a jeho požadavky i s jeho nakažlivou radostí“. Já s oblibou připomínám, že je dobré komunikovat elektronicky, protože je to praktické a rychlé, ale že je potřeba jednou za čas vypít spolu šálek kávy. A papež jde dál, když zavádí pojem „mystické bratrství“, když píše: „které dokáže vzhlížet k posvátné velikosti bližního, dovede objevovat Boha v každé lidské bytosti, umí snášet nesnáze společného života, ...“ U toho se mi vybavují záběry z papežova setkávání s lidmi, kolem kterých projíždí ve svém papamobilu – jak pozorně se na přítomné dívá a jak se přibližuje k dětem a postiženým. V dalších odstavech exhortace se papež zabývá negativními jevy v církvi a také dalšími výzvami pro církev. O laicích říká (čl. 102): „Laici jsou prostě nezměrnou většinou Božího lidu. Slouží jim menšina vysvěcených služebníků. Vědomí identity a poslání laika v církvi vzrostlo“. Upozorňuje však, že ne všude se laici připravovali na plnění zodpovědných úkolů, jindy jsou laici drženi stranou od rozhodování. Bohužel je také skutečností, že angažovanost laiků se omezuje na vnitrocírkevní úkoly a neprojevuje se pronikáním křesťanských hodnot do společenské, politické a ekonomické sféry. Papež věnuje pozornost také účasti žen v církvi a ve společnosti. Konstatuje, že i když se situace lepší, tak požaduje „ještě rozšířit prostor k větší přítomnosti žen“, protože ženský génius je nezbytný ve všech projevech společenského života, „v různých oblastech, kde jsou přijímána závažná rozhodnutí jak v církvi, tak v sociálních strukturách“(čl. 103). V následujícím článku papež uvažuje o postavení kněží – mužů a o roli žen v církvi. Protože muži a ženy mají stejnou důstojnost, stojí před církví hluboké otázky, které nelze jen tak obejít. Kněží jsou znamením Krista, který se všem odevzdává v eucharistii. Konflikt nastává, když se „odevzdávání“ začne zaměřovat s mocí a s větší důstojností. Papež píše: „Služebné kněžství je jedním z prostředků, které Ježíš užívá ke službě svému lidu, ale zásadní důstojnost plyne ze křtu, který je dostupný všem“. A dále: „Klíčem a těžištěm služebného kněžství není moc pojatá jako panování, nýbrž moc vysluhovat svátost eucharistie“. A čl. 104 papež uzavírá výzvou k teologům a pastýřům, aby hledali možnou roli žen tam, „kde se přijímají důležitá rozhodnutí v různých oblastech církve“. Tolik papež v Evangelii gaudium v listopadu 2013. Od té doby se ledacos událo, tak se pokusím „ženskou“ otázku v církvi a společnosti trochu rozebrat.

Ženy doženou církev

Mužský duch zaměstnanců církve se mnohdy dívá na ženy spatra. Ženy je nemohou ohrozit, protože svěcení mohou být jen muži. Žena je někdy brána jako služka – i když je teologicky vzdělaná. Církevní aparát je firma se zaměstnanci a zaměstnankyněmi, se služebním tajemstvím a stejnými zlozvyky jako světské firmy. Když žena nemůže být „duchovním“, je v očích některých nižší tvor určený na nižší práce. (Schválně v některých věcech nadsazují, abych upozornil na prezíravé chování, nicméně...)

Ježíš přistupoval k ženám jinak. Navzdory společenským zvyklostem, disidentsky radikálně je obdarovával lidskou důstojností. Ježíš tak nasazoval za ženy svůj život, riskoval, že bude obviněn z narušování „dobrých mravů“. Ježíš zachraňoval jejich životy, uzdravoval je, posílal je kázat, umožnil jim teologické vzdělání. Staly se rovnocennou součástí Božího království. Marii z Magdaly určil za apoštolku apoštolů. Ještě Pavel v listu ke Galat'ánům píše, že už není muž ani žena, ale všichni jsou jedno v Kristu.

Pak přišla staletí církevního života a tam se něco stalo. Nastal obrovský rozmach nauky, ale v tom nejzákladnějším, učení o muži a ženě, o člověku, který jako společenství muže a ženy vytváří obraz Trojice, se velcí učitelé uťali. Nepřekonali patriarchální pohanské učení a to navzdory Ježíšovu příkladu a zatemnili v této věci krásu křesťanství. Jen pro ilustraci omylu uvádím čtyři výroky čtyř velkých církevních učitelů: „Kristus nutící“. „Žena muž nepodařený jest.“ „Ani mučednická krev nesejme z křesťanské ženy poskvrmu manželství“. „Základní prostředek výchovy křesťanské ženy je bití“. Marie z Magdaly byla označena za prostitutku, snad aby se překrylo její poslání apoštolovat apoštoly a odradilo ty ženy, které by ji chtěly následovat. Přesto se takové ženy v dějinách církve našly, ale hodně jich skončilo špatně.

V jaké době se nacházíme? Světské feministické hnutí devatenáctého století následovalo několik křesťanek. Svatá Edita Stein, spolupatronka Evropy, která začala promýšlet postavení žen v církvi a ve společnosti (můžeme ji považovat za jednu ze zakladatelek genderu), už ve třicátých letech dvacátého století tvrdí, že ženy mohou vykonávat jakékoliv povolání. I když žádala církevní představitele, aby se jasně vyjádřili k roli ženy, musel nejprve proběhnout druhý vatikánský koncil a Jan Pavel II. musel napsat *Mulieris dignitatem* (O důstojnosti ženy). To, že ještě zdaleka nauka o ženě nepřešla do katolické praxe, ukázala poměrně hysterická reakce některých katolíků ve věci Istanbulské úmluvy, která má za cíl chránit ženy před násilím. Paradigmatem naší doby je ohrožení života na naší planetě. Klimatické změny, znečištění životního prostředí, technokracie, zbrojení a nové totality ohrožují život. Nositelkou života a jeho ochránkyní je žena. Muži planetu nezachrání. Kde začít? Začít se musí od navrácení důstojnosti ženám. Chyba je zakódována v interpretaci nauky. Křesťané se dosud hlásí k přirozenému právu. V Ježíšově době bylo „přirozené“ dát ženě rozlukový lístek, pohrdat celníkem, ukamenovat prostitutku, považovat ženy, děti a otroky za lidi bez práv, nedotýkat se nečistých. Ježíš ale zavedl novou kategorii: právo na lidskou důstojnost. Lidskou důstojnost pro všechny lidské bytosti, ať se nám „přirozeně“ zdají divné či jiné, než si myslíme, jaké by měly být. To je křesťanství. Vyjádřit se k roli ženy by spíše měly samy ženy, protože papež a biskupové jsou muži. Církev je zatížena dlouhou historií, která ženy v mnoha ohledech ignorovala. U Ježíše však tomu tak nebylo. V prostředí, které bylo výhradně mužské, se snažil o důstojné postavení žen. Když čteme evangelia v kontextu tehdejší doby, žasneme, jakou pozornost Ježíš ženám věnuje a jakými úkoly je pověřuje. Když Petrovi ukládá „pas mé beránky“, tak Marii z Magdaly posílá

„hlásat bratřím, že vstal z mrtvých“. Petrovo poslání se rozrostlo v mohutný úřad, poslání Marie zmizelo. Není to právě naší doba, která si zahrává s lidským životem a osudem lidstva, která volá po ženské přítomnosti? Posláním ženy je život: dává život, je nositelka naděje, je hlasatelkou budoucnosti. Muži zaměřeni na výkon, zisk, úspěch jsou schopni zničit naši planetu, protože život nevidí. Absence žen v církvi vede k právníckému a úřednickému pojetí, ke klerikalismu, který si zahrává s mocí. Ženy by měly vnášet ono vnitřní, teplo domova. Člověk, muž a žena, byli stvořeni, aby byli Božím obrazem. Tak máme možnost skrze manželství zahlédnout krásu Boha, Boha v Trojici. Rozšíření rodiny na církve analogicky potřebuje mužský i ženský prvek. V roce 2016 jmenoval papež komisi, složenou z mužů i žen, která měla zkoumat roli jáhenek v prvotní církvi. Komise nedošla k jednoznačnému závěru. Téma se probíralo na synodě o Amazonii (říjen 2019), která požaduje, aby se v práci pokračovalo. Papež František ve své závěrečné řeči slíbil pokračování této komise pro studium jáhenské služby žen. Pěkně se na synodě o Amazonii vyjádřila amazonská misionářka, sestra Brigit Weiler, která uvedla, že role žen je na synodě široce diskutovaná, a dodala, že je zapotřebí svěřovat ženám vedoucí pozice „nikoliv ve smyslu boje o moc, ale proto, aby se mohly dělit o své talenty, dary, náhledy a charismata“.

Papež František 23. 2. 2019 promluvil o ženách na závěr druhého dne zasedání na téma ochrany nezletilých. Reagoval tak na přednášku doktorky Lindy Ghisony, podsekretářky sekce pro laiky vatikánského Úřadu pro laiky, rodinu a život, a na její odpověď na jednu z otázek z pléna:

„Když jsem poslouchal doktorku Ghisoni, slyšel jsem Církev, jak mluví sama o sobě. Totiž my všichni jsme mluvili o církvi, ve všech příspěvcích. Avšak tentokrát to byla Církev sama, kdo promluvil. Není to pouze otázka stylu, nýbrž ženský génius, který se odráží v církvi, která je ženou.

Když pozveme ženu, aby tady promluvila, neznamena to, že vstupujeme do nějakého církevního feminismu, protože každý feminismus nakonec končí jako chlap v sukni. Nikoli. Když pozveme ženu, aby promluvila o zraněních církve, je to pozvání Církve, aby promluvila sama o sobě, o zraněních, které má. A to je myslím krok, který musíme s velkým důrazem učinit. Žena je obrazem Církve, která je ženou, snoubenkou a matkou. Bez tohoto stylu budeme mluvit o Božím lidu, ovšem jako o organizaci, možná odborové, ale nikoli jako o rodině zrozené z matky Církve.

Logika úvah doktorky Ghisony byla logikou matky a vyústila ve vyprávění toho, co se děje, když žena přivede na svět dítě. Je to ženské tajemství Církve, která je snoubenkou a matkou. Nejde o to dát ženě více funkcí v církvi - jistě, je to dobré, ale tak se problém neřeší - jde o to, abychom zahrnuli do našeho myšlení ženu jako obraz církve. A promýšlet také církve v kategoriích ženy. Děkuji za vaše svědectví.“

A ještě jedna informace důležitá pro další vývoj. V Německu se začala připravovat synoda, která vyvolává diskuzi, protože jedním ze čtyř témat je „žena v církevních

službách a úkolech“ a také to, že ve Vatikánu někteří zvedli prst, když z právního hlediska chtějí Němci zlomit pravidlo, že na synodě hlasují pouze biskupové a Němci chtějí, aby hlasovali i laici. Tak uvidíme.

Po laicích a ženách se papež věnuje mladým lidem (čl. 105 až 109). Ocituji alespoň jednu myšlenku: „Mladí lidé ... v sobě nosí nové nasměrování lidstva a otevírají nás budoucnosti, abychom nezůstali připoutáni k nostalgii po strukturách a zvyklostech, které v nynějším světě už nejsou nositelkami života“. V roce 2018 se konala v Římě synoda o mládeži, která podrobně diskutovala otázky o mladých lidech a hlavně s mladými lidmi, kteří se ve velkém počtu synody zúčastnili. Závěrečný dokument synody vzal papež za základ své posynodní exhortace *Christus vivit* (březen 2019), kterou adresoval „mladým lidem i k celému Božímu lidu“.

Kapitola třetí: Zvěst evangelia

První článek této kapitoly shrnuje podstatu evangelizace: je to výslovná zvěst, že Ježíš je Pán. V našem životě jsme obklopeni různými pány, kteří nám diktují: reklama, sociální sítě, zaměstnavatel, peníze..., stejně jako různé pravdy a nauky. Ježíš sám o sobě říká, že On je Pravda. Ježíš sám při svém pokušení odmítl ďáblovy nabídky: udělat z kamenů chléb, předvést se skokem z hradeb a získat všechna království světa. Přijetí toho, že Ježíš je Pán, však není naší zásluhou. Té proměny dosahujeme sesláním „Ducha do našich srdcí, aby z nás učinil Bůh své děti a dal nám schopnost odpovědět svým životem na jeho lásku“(čl. 112). A papež pokračuje: „Rád bych řekl těm, kteří se cítí daleko od Boha a církve, těm, kdo jsou bázliví, i těm lhostejným: Pán volá také tebe, abys byl součástí jeho lidu, a činí tak s velkou úctou a láskou!“ V čl. 115 vysvětluje papež pojem kultura: „Jde o životní styl určité společnosti, zvláštní způsob, jakým se její členové vztahují k sobě navzájem, k ostatnímu stvoření a k Bohu. Kultura takto pojatá zahrnuje celek života určitého národa“. Církev žije v různých kulturách po celém světě. A papež vysvětluje, proč tato různost neohrožuje jednotu církve: „Duch svatý poslaný Otcem i Synem proměňuje naše srdce a uschopňuje nás vstoupit do dokonalého společenství Nejsvětější Trojice, kde každá věc nachází svoji jednotu. On vytváří společenství a harmonii Božího lidu. Duch svatý je harmonií, stejně jako je poutem lásky mezi Otcem a Synem. On je tím, kdo vzbuzuje mnohotvaré a rozmanité bohatství darů a současně buduje jednotu, která nikdy není uniformitou, nýbrž přitažlivou mnohotvarou harmonií.“ Důležitá je část, která nese název „Všichni jsme učedníci a misionáři“, kde se papež obrací na každého z nás. Píše: „Ve všech pokřtěných, od prvního do posledního, působí posvěcující moc Ducha, jenž podněcuje k evangelizaci“. „Každý pokřtěný bez ohledu na svoji funkci v církvi či stupeň vzdělání své víry je aktivním subjektem evangelizace (pozn. česky: dělá evangelizaci, evangelizuje) a bylo by nenáležitě uvažovat o takovém pojetí evangelizace, kterou by uskutečňovali kvalifikovaní aktéři... (česky: není žádná kvalifikace evangelizátora)“. A věta pro zapamatování: „Už neříkejme, že

jsme „učedníci“ a „misionáři“, nýbrž vždycky „učedníci misionáři“. Ale protože všichni musíme růst v našem poslání, „musíme všichni dovolit druhým, aby nás neustále evangelizovali“. A že svědectví o Ježíšovi není nějaká nauka, vysvětluje čl. 121: „Tvé srdce ví, že není totéž žít bez něho, nebo s ním, a tedy to, co jsi objevil, to, co ti pomáhá žít a co ti dává naději, máš hlásat druhým. Nesmíme se vymlouvat na svou nedokonalost.“ Naše setkávání s druhými – v práci nebo na ulici – to je určitá forma našeho každodenního kázání.

Celých 24 článků věnuje exhortace kázání a přípravě na kázání. Chtěl jsem ji přeskočit, abychom nebyli stále v pokušení kritizovat naše kazatele, že se nedrží papežových rad. Ale pár myšlenek jsem přesto vybral. Kazatel má obrátit veškerou pozornost k biblickému textu. Ten má být základem kázání. Všimněte si, jak je papež sám v té věci důsledný – vždycky káže na biblické čtení. Doporučuje: „K výkladu biblického textu je zapotřebí trpělivosti, je třeba odložit veškerý stres a věnovat mu čas, zájem a nezištnou pozornost“. A zdůrazňuje: „biblický text, který studujeme je dva či tři tisíce let starý, jeho slovník je velmi odlišný od toho, který užíváme dnes. Ačkoli se nám zdá, že rozumíme slovům, která jsou přeložena do našeho jazyka, neznamená to, že chápeme správně to, co chtěl vyjádřit svatopisec“. Papež požaduje po kazateli, aby „naslouchal lidu, aby objevil, co věřící potřebují slyšet“. Asi to nejde při kázání při mši, i když jsem zažil, jak paní hlasitě zaprotestovala proti výroku kazatele. Kazatel nemá „odpovídat na otázky které si nikdo neklade“, ale usilovat o to, co by náš Pán řekl za podobných okolností. V některých případech je to náročné, když řešíme aktuální problémy naší společnosti: co dělat, když děti jsou stále na tabletu nebo že robotizace zcela změní lidskou práci. Závažný je závěr této kapitoly nazvaný „Osobní doprovázení v procesech růstu“. Píše: „V civilizaci, která je paradoxně raněna anonymitou a zároveň je posedlá slíděním po detailech ze života druhých, v civilizaci stížená nestydatě morbidní zvědavostí potřebuje mít církev pohled bližního, který umí kontemplantovat, dovede se dojmout a zastavit před člověkem, kdykoli je to nutné. ... Církev musí uvádět své členy – kněze, řeholníky a laiky – do tohoto umění doprovázet, aby se všichni neustále učili zout si opánky z nohou před posvátným územím druhého“. V tomto výroku je slyšet hlas koncilu, který vyzdvihl posvátnost lidského svědomí, této svatyně, kde je člověk sám s Bohem. „První věcí při komunikaci s druhým je dovednost srdce vytvářet blízkost, bez níž neexistuje žádné opravdové duchovní setkání“. Tedy žádná hlubokomyslná nauka, ale prostá lidská blízkost. Cílem doprovázení je „dosažení určité zralosti, tedy aby lidé byli schopni činit opravdu svobodná a odpovědná rozhodnutí“. Je to výchova ke svobodě, nikoliv příprava nějakých prefabrikovaných bytostí schopných pracovat podle pokynů nějakého manipulátora. Na závěr této kapitoly ještě věta z čl. 172: „Evangelium nás vede k tomu, abychom člověka napomínali a pomáhali mu růst tak, že mu pomůžeme poznat objektivní špatnost jeho skutků, ovšem bez vynášení soudů o jeho odpovědnosti a vině“. Kdo to snad dokáže, podává nadlidský výkon...

Kapitola čtvrtá: Sociální rozměr evangelizace

V této kapitole se papež chce s námi „podělit o své starosti týkající se sociálního rozměru evangelizace, protože není-li tato dimenze náležitě vyjádřena, hrozí vždy nebezpečí zkomolení opravdového a celkového významu evangelizačního poslání“. „Kérygma má nevyhnutelně sociální obsah. V samotném jádru evangelia je život ve společenství a péče o druhé“. Vyznání víry a sociální angažovanost jsou nerozlučně propojeny. Článek 178 budu tlumočit skoro celý, protože je základem porozumění přístupu k společenskému poslání evangelia. Vyznávat Otce, který nekonečně miluje každou lidskou bytost, znamená, že tím Otec dává každému nekonečnou důstojnost. Vyznání, že Boží Syn přijal naše lidské tělo, znamená, že každá lidská osoba byla povznesena k samotnému srdci Boha. Svým tělem jsme podobni Božímu Synu. Vyznání, že Ježíš prolil za nás svou krev, má sociální význam, protože Bůh v Kristu nevykoupil pouze jednotlivou osobu, nýbrž také společenské vztahy mezi lidmi (tedy v obci, ve škole, na pracovišti,...). Vyznávat, že Duch svatý působí ve všech, znamená uznávat, že on se snaží proniknout každou lidskou situací a všechny sociální vazby. Duch svatý má nekonečnou vynalézavost, jež je vlastní božské mysli. Samo tajemství Trojice nám připomíná, že jsme stvořeni k obrazu božského společenství, a proto se nemůžeme realizovat ani spasit sami. Na základě evangelia rozpoznáváme vnitřní souvislost mezi evangelizací a lidským pokrokem. Přijetí prvotního hlásání, které vybízí člověka k tomu, aby se nechal Bohem milovat a aby ho miloval láskou, kterou nám dává on sám, vyvolává v životě člověka a jeho činech první a základní reakci: touží po dobru druhých, usiluje a pečuje o něj. Následující článek (179) obrací naši pozornost k některým textům Písma. Upozorňuje na skutečnost, jak rychle si na texty zvykáme, mechanicky je opakujeme, ale nedáváme si záležet, aby „mělo reálný dopad do života našeho a našich společenství“. Boží slovo učí, že se pro každého z nás událost Vtělení v bratru stále prodlužuje: „Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratrů, pro mne jste udělali“ (Mt 25, 40). My si o události Vtělení čteme, díváme se na obrazy, které je ztvárňují, přemítáme, jak to vlastně bylo, ale zde nám papež říká, že co uděláme pro druhé, má rozměr Vtělení Krista do naší doby. Když čteme výroky: „Buďte milosrdní, nesudte, odpouštějte, dávejte“, tak si uvědomme absolutní prioritu „vycházet ze sebe vstříc bratru“, které je odpovědí na absolutně nezištné Boží sebedarování“. Zde papež cituje Benedikta XVI., že „charitativní služba představuje konstitutivní dimenzi (ustavující rozměr) církevního poslání a je nepominutelným výrazem její samotné podstaty“. Jinak řečeno: bez charity, bez účinné lásky k bližnímu není církev tím, čím má být. Řeknete: vždyť tady máme Charitu, tak je to splněno. Charita funguje docela dobře, ale má to jeden háček: drtivá většina peněz, se kterými hospodaří, jsou veřejné prostředky, avšak ne církevní. Církevních je tak jedno procento. Církev to ale jsme my. Dáváme na Tříkrálovou sbírku, ale to pokryje tak půl procenta rozpočtu Charity. Máme dávat víc? Nevím, protože dáváme už na kdeco.

Benedikt ale říká, že bez charity není církev církví. Možná pak bude církev jen spolkem na uspokojování náboženských potřeb, jak to říkali komunisté.

Učení církve o časných skutečnostech, „sociální nauka církve“, se rozvíjí od roku 1891, každý papež tuto nauku aktualizuje. Papež František přispěl zejména encyklikou *Laudato si*. V *Evangelii gaudium*, kterou probíráme, zdůrazňuje důležitost promítat nauku do praxe a tak ovlivňovat „složitost současné skutečnosti“ a jasně říká: „Již nelze tvrdit, že náboženství se musí omezit na soukromý sektor a že existuje jenom proto, aby připravovalo duše na nebe. Víme, že Bůh si přeje štěstí svých dětí také na této zemi, i když jsou povolány k plnosti věčné... Z toho plyne, že křesťanské obrácení si žádá, abychom se stále znovu zabývali zvláště vším, co se týká sociálního řádu a dosažení obecného blaha“. Skutečná víra vždy obsahuje hlubokou touhu po změně světa, po předávání hodnot a po tom, abychom po svém odchodu zanechali po sobě něco lepšího. Kolik je dnes lidí, které budoucnost ani budoucnost svých dětí nezajímá! V čl. 183 je věta, která se stala obsahem *Laudato si*: „Země je náš společný domov a všichni jsme bratři“. A papež pokračuje: „Třebaže spravedlivé uspořádání společnosti a státu je ústřední úlohou politiky, církev nemůže a nesmí zůstat pouze na okraji úsilí o spravedlnost. Všichni křesťané, včetně pastýřů, jsou povoláni starat se o vytváření lepšího světa“. Co to konkrétně může znamenat v našem životě, u těch, kteří aktivně nedělají politiku, nebo u kněží kteří nemají dovoleno být účastni politického života? Všichni mají povinnost snažit se porozumět společnosti. Číst, diskutovat, přemýšlet. U kněží bych přidal úkol formovat svědomí politiků, pomoci jim rozlišovat co je dobré a co špatné a povzbuzovat je v úsilí o obecné dobro. V konkrétních rozhodnutích, třeba při hlasování, se už musí politik rozhodnout sám. V čl. 184 najdeme větu: „Je věcí křesťanských společenství, aby objektivně rozebrala situaci své země“. Znamená to něco pro naši diecézi, děkanství či farnost? Mimochodem: tato věta je převzata od Pavla VI. z roku 1971. Jaký kus cesty jsme od té doby ušli?

Dalších 30 článků věnuje papež problematice chudých. Začíná slovy: „Z naší víry v Krista, který se stal chudým a vždycky byl nablízku chudým lidem na okraji, vyplývá naše starost o všestranný rozvoj těch, kdo jsou ve společnosti nejopuštěnější“. My bychom měli být více citliví na sám pojem chudí, popsat kdo to je, kdo to může být. My jsme zvyklí to odbýt slovy: má jít na sociálku, zavinil si to sám, však má peněz víc než já, má se jít léčit,... ale duchovní chudobu, osamocenost, strach z budoucnosti, nenávisť ke všem, ... v takových kategoriích neuvažujeme. Ježíš říkal svým učedníkům: „Vy jim dejte jíst“ (Mk 6,37). Z toho můžeme vyvodit jak „spolupráci při řešení strukturálních příčin chudoby“ (regiony postižené restrukturalizací výroby), tak prosazování všestranného rozvoje chudých (posílání dětí do školy, kluby pro dospívající, vytváření odpovídajících pracovních míst) nebo „nejvšednější projevy solidarity v setkání s konkrétní nouzí“. O slově „solidarita“ říká papež, že se poněkud vyprázdnilo, protože ve skutečnosti „vyžaduje vytvoření nové mentality, která uvažuje v kategoriích společenství a počítá s upřednostněním života všech před

shromažďováním statků ze strany některých“. Dne 15. listopadu 2019 v této souvislosti papež obvinil globální finanční kapitál ze zločinů proti lidskosti, protože ohrožuje rozvoj lidstva. Říká: „Globální finanční kapitál stojí u původu závažných deliktů namířených nejenom proti vlastnictví, nýbrž také proti lidem a životnímu prostředí. Jedná se o organizovanou kriminalitu“. (Papež zde mluví i o ekologickém hříchu, který ohrožuje budoucí generace, protože ničí životní prostředí a narušuje vztahy mezi lidmi.) Tak tvrdá slova v Evangelii gaudium papež ještě nepoužil, ale přesto píše o současném světovém ekonomickém systému: „Kolik slov se tomuto systému stalo nepohodlných! Je nepříjemné, mluví-li se o etice, je nepříjemné, mluví-li se o světové solidaritě, je nepříjemné mluví-li se o přerozdělování dober, je nepříjemné, mluví-li se o obraně pracovních míst, je nepříjemné, mluví-li se o důstojnosti slabých, je nepříjemné, mluví-li se o Bohu, který požaduje angažovanost ve prospěch spravedlnosti“. U nás pak zvláště silně zní papežova věta: „Nemůžeme už důvěřovat ve slepé síly a v neviditelnou ruku trhu“.

Článek 205 mluví o politice takto: „Prosím Boha, aby rostl počet politiků schopných zahájit autentický dialog, který se účinně zaměří na uzdravení hlubokých kořenů nešvarů dnešního světa, a nikoli jen jejich příznaků! Politika, často vysmívaná, je vznešeným posláním a jednou z nejcennějších forem lásky k bližním, protože usiluje o obecné dobro. Když papež mluví o nových formách chudoby, kam řadí např. narkomany, domorodé národy či staré, opuštěné lidi, říká: „Zvláštní výzvu pro mne představují migranti, protože jsem pastýřem církve bez hranic, která se cítí být matkou všech. Vybízím proto země k velkorysé otevřenosti, která namísto strachu ze zničení místní identity bude schopna vytvářet nové kulturní syntézy“. V čl. 212 mluví o ženách: „Dvojnásobně ubohé jsou ženy, které trpí v situacích vyřazení, špatného zacházení a násilí, protože mají často méně možností hájit svoje práva“. Evangelii gaudium obsahuje jakousi teoretickou část, kde papež rozvíjí čtyři principy, které používá pro své myšlení. (Přiznám se, že jim stále ještě moc nerozumím, tak je jen uvedu a naznačím, jak je chápu.) „Čas je nadřazen prostoru“. Tento princip umožňuje pracovat dlouhodobě, bez posedlostí okamžitými výsledky. Prostorem se nerozumí fyzikální prostor, ale prostor moci. „Jednota má přednost nad konfliktem“. Je to ochota snášet konflikt, řešit ho a usilovat o řešení na vyšší rovině. „Realita je víc než idea“. Realita je to, co je. Idea jsou myšlenkové koncepty sloužící k uchopení reality. K tomu papež píše: „Existují politici – i náboženští představitelé –, kteří se ptají, proč jim lid nerozumí a nenásleduje je, když jsou jejich návrhy tak logické a jasné. Pravděpodobně k tomu dochází proto, že se zabydleli v říši čirých idejí a zredukovali politiku či víru na rétoriku“. O tom, jak má vypadat manželství a rodina, můžeme vypracovat krásná pojednání. Realita každého manželství i každé rodiny se ale bude od ideálu lišit. Podle tohoto principu je potřeba věnovat realitě větší pozornost a neskončit u idejí. „Celek je nadřazen části“. Zde se jedná o napětí mezi lokálním a globálním. Papež užívá obrazu mnohostěnu, který je přiměřenější než obraz koule. U koule jsou všechny body stejně vzdáleny od středu a nejsou

mezi nimi rozdílly a tak body ztrácí svoji originalitu. V mnohostěnu si každá ploška zachovává svoji originalitu, i když jako celek tvoří jeden objekt – mnohostěn. V závěru kapitoly se papež věnuje míru, židovství a mezináboženskému dialogu.

Kapitola pátá: Duchem vedení hlasatelé evangelia

Pátá kapitola obsahuje povzbuzení pro hlasatele evangelia, tedy pro všechny pokřtěné. Papež píše: „Jak rád bych našel slova, která by vzbudila dobu horlivější, radostnější, velkorysejší a odvážnější evangelizace, plné lásky až do krajnosti a překypující nakažlivým životem! Víím však, že žádná motivace nebude dostatečná, pokud nebude v srdci planout oheň Ducha“ (čl. 261). „Neříkejte tedy, že dnes je to těžší – je to pouze jiné. ... prostředí Římské říše nebylo příznivě nakloněné ani zvěstování evangelia, ani boji za spravedlnost, ani obraně lidské důstojnosti“ (čl. 263). „Někdy ztrácíme nadšení pro misijní poslání a zapomínáme, že evangelium odpovídá na nejhlubší potřeby lidí, protože všichni jsme byli stvořeni k tomu, co nám nabízí evangelium: přátelství s Ježíšem a bratrskou lásku“ (čl. 265). Dále papež připomíná, jak Ježíš, když s někým mluvil, díval se mu s hlubokou a láskyplnou pozorností do očí; také, že „ve svém vztahu ke světu máme vydávat počet ze své naděje, ale nikoli jako nepřátelé, kteří ukazují prstem a odsuzují“. Každý člověk je hoden našeho odevzdání proto, že „je dílem Boha, jeho stvořením. On ho stvořil ke svému obrazu, a proto vyzařuje něco z Boží slávy. Každá lidská bytost je předmětem nekonečné Pánovy něhy a v jejím životě přebývá sám Pán“ (čl. 274). V čl. 276 připomíná papež skutečnost vzkříšení: „Jeho vzkříšení není událost patřící minulosti; obsahuje životní sílu, která pronikla svět. ... Budou se dít mnohé ohavnosti, nicméně dobro vždy vzklíčí znovu a rozšíří se. ... To je síla vzkříšení a každý hlasatel evangelia je nástrojem této dynamičnosti“. Závěrečný oddíl je věnován Marii, matce evangelizace. „Spolu s Duchem svatým je uprostřed lidu vždycky Maria. Ona shromažďovala učedníky, aby ho vzývali, a tak umožnila tu misijní explozi, ke které došlo o Letnicích“. „Když pohlédneme na Marii, opět věříme v převratnou sílu něhy a lásky. Na ní vidíme, že pokora a něha nejsou ctnosti slabých, nýbrž silných, kteří nepotřebují zacházet s druhými špatně, aby pocítili svoji důležitost“.

Modlitba z apoštolské exhortace Radost evangelia

Panno a Matko Maria,
tys pohnuta Duchem,

přijala Slovo života,
v hloubi svojí pokorné víry,
zcela oddána Věčnému,
pomoz nám přisvědčovat,
a v naléhavosti, jež doléhá více než kdy jindy,
rozezvučet Ježíšovu Dobrou zvěst.

Tys, naplněna Kristovou přítomností,
přinesla radost Janu Křtiteli,
takže zaplesal v lůně své matky.
Tys propukla v jásot,
opěvovala Pánovy divy.
(Tys provázela Ježíše jako dítě, v jeho pracovním životě i veřejném působení,
buď s námi.)
Tys neochvějně zůstala stát před křížem,
s nezlomnou vírou,
a byla jsi oděna jásavou útěchou vzkříšení,
shromáždila jsi učedníky v očekávání Ducha,
aby se zrodila evangelizující církev.

Vypros nám nyní novou horlivost vzkříšených,
abychom všem nesli evangelium života,
které přemáhá smrt.
Dej nám posvátnou smělost hledat nové cesty,
aby ke všem dosáhl
dar krásy, která nevadne.

Ty, panno naslouchající a rozjímající,
matko lásky, snoubenko věčné svatby,
přimlouvej se za církev, jejíž jsi nejčistším obrazem,
aby se nikdy neuzavřela a nikdy nezastavila,
ve svém nadšení pro nastolení Království.

Hvězdo nové evangelizace,
pomoz nám zaskvěť se svědectvím společenství,
služby, vroucí a velkodušné víry,
spravedlnosti a lásky k chudým,
aby radost evangelia,
dosáhla končin země
a žádná periferie nebyla beze světla.
Matko živoucího evangelia,
prameni radosti pro maličké,
oroduj za nás.

Amen. Aleluja.